

บทที่ ๑

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

“กฎหมาย” เป็นสาขาความรู้หนึ่งที่หลายคนมองว่าเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเข้าใจยากและน่าเบื่อ แต่ความเป็นจริงแล้วกฎหมายเป็นสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนทุกคน นับตั้งแต่วันแรกที่ได้เกิดมา ตราบจนวันสุดท้ายของชีวิต มนุษย์ทุกคนจึงหลีกเลี่ยงกฎหมายไม่พ้น และเมื่อกฎหมายเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับแล้วจึงควรตระหนักถึงและกระทำตามกฎระเบียบหรือกฎหมายที่แต่ละสังคมกำหนดไว้

สังคมไทยได้กำหนดกฎระเบียบของสังคมที่เป็นกรอบให้คนไทยทุกคนรับรู้และกระทำตามเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม แต่เนื่องจากการสื่อสารข้อมูลเรื่องกฎหมายในอดีตมีการนำเสนอที่เน้นสาระความรู้อย่างมาก จึงอาจทำให้ผู้รับข่าวสารหรือประชาชนทั่วไปคิดว่ากฎหมายเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ซับซ้อน และเข้าใจยาก

เมื่อวิวัฒนาการการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ข่าวสารทั้งทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เติบโตมากขึ้นจึงทำให้มีการพัฒนารูปแบบรายการและการนำเสนอข่าวสารที่น่าสนใจขึ้น เรื่องของกฎหมายจึงเป็นเรื่องที่สื่อมวลชนซึ่งมีหน้าที่ในการให้ความรู้แก่ประชาชนอยู่แล้วนั้น ให้ความสนใจและนำเสนอหากกฎหมายที่ประชาชนควรรู้มานำเสนอ

สื่อวิทยุโทรทัศน์จึงเป็นทางเลือกประการสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ ด้วยความเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงผู้รับสาร ได้กว้างและมีประสิทธิภาพมากกว่าสื่อชนิดอื่น หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่รวมคุณสมบัติของสื่อชนิดอื่นมาไว้ในสื่อเดียว นั่นคือ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์จึงมีทั้งภาพ เสียง และตัวอักษร ทำให้ผู้ชมโดยทั่วไปแม้กระทั่งบุคคลที่มีปัญหาทางประสาทตา และประสาทการได้ยิน ล้วนสามารถรับเปิดรับสารได้ หรือแม้แต่ผู้ที่มีการศึกษาน้อยหรือไม่มีการศึกษา

ทำให้ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ เมื่อเปิดรับสารทางวิทยุโทรทัศน์ก็สามารถได้รับความรู้เช่นเดียวกัน ดังนั้นสื่อวิทยุโทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกระดับ มีความครอบคลุมและแพร่กระจายได้มากกว่าสื่อชนิดอื่น หากสื่อมวลชนผู้เป็นผู้ส่งสารตระหนักถึงประโยชน์และคุณสมบัติของสื่อวิทยุโทรทัศน์แล้วก็ควรได้มีการนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด

ถึงแม้ในอดีตรายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายจะมีการนำเสนอทางสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวิทยุโทรทัศน์บ้าง แต่ในเวลาต่อมาผู้ผลิตรายการมุ่งเน้นให้เกิดขึ้นทางสื่อวิทยุโทรทัศน์มากขึ้นเนื่องจากคุณสมบัติที่ดีของสื่อชนิดนี้ ระยะแรกของการให้ข้อมูลข่าวสารด้านกฎหมายต่างเน้นไปที่การให้สาระความรู้ด้านกฎหมายเพียงอย่างเดียว ถึงแม้จะเป็นรายการทางวิทยุโทรทัศน์ที่สามารถให้ได้ทั้งความรู้และความบันเทิง แต่ก็เป็นกรนำเสนอที่เน้นสาระ โดยการนำเสนอด้วยรูปแบบรายการที่เรียกว่า “รายการสารคดี” จึงยังทำให้เกิดการขาดความสนใจของประชาชนที่ว่ากฎหมายเป็นเรื่องน่าเบื่อ ทั้งที่ความจริงแล้วรายการสารคดีนั้นสามารถทำให้เกิดความน่าสนใจได้ไม่ยากหากรู้จักประยุกต์รูปแบบรายการอื่นมาประกอบ

จากหนังสือเรื่อง Theorizing Documentary ของ Susan Scheibler (๑๙๙๓) ได้กล่าวถึงคำว่า “สารคดี” ไว้ดังนี้ ตามรากศัพท์ภาษาละติน Docere (Documentary) มีความหมายว่า “ความสามารถในการสั่งสอน หรือ ความสามารถในการให้ความรู้ที่จะกระตุ้นความจำ และสัมพันธภาพของการกระตุ้นนั้นๆต่อความต้องการที่จะเรียนรู้หรือการได้รับความสุขจากการเรียนรู้ ดังนั้นเนื้อหาของรายการสารคดีจึงเกี่ยวข้องกับการหาสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและความจริง (Fact) กล่าวคือ รายการสารคดีนั้น ไม่ได้เกิดจากจินตนาการเพื่อฝันของผู้ผลิต”

นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์อีกด้วยว่าอาจมีองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทุกอย่างรวมกันดังต่อไปนี้

๑. บทบรรยาย (Voice over Narration)
๒. ภาพยนตร์เก่า (Found Footage)
๓. บทสัมภาษณ์ (Interview)
๔. การจำลองเหตุการณ์ (Reenactments)

๕. ตัวหนังสือ เอกสารหรือพาดหัว (Printed Texts)

จากวิวัฒนาการของรายการสารคดีในอดีตจนถึงปัจจุบัน เราสามารถแยกประเภทของสารคดีออกได้ตามวัตถุประสงค์ของสารคดีแต่ละชนิด ดังต่อไปนี้

๑. สารคดีเพื่อการเก็บบันทึก เปิดเผย หรือรักษาสภาพความเป็นจริงอย่างหนึ่งอย่างใด (To Record , Reveal or Preserve)
๒. สารคดีเพื่อการโน้มน้าวทัศนคติหรือสร้างความนิยมในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (To Persuade or Promote)
๓. สารคดีเพื่อการวิเคราะห์หรือซักไซ้หาความจริง (To Analyze or Interrogate)
๔. สารคดีเพื่อการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่ง (To Express)

สารคดีทั้งสี่ประเภทที่กล่าวข้างต้นนั้น ต่างมีบทบาทที่คล้ายคลึงกันในเรื่องของการให้ความรู้ (Didactic) แต่จะให้ความรู้มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสารคดีแต่ละประเภท

ถึงแม้จะเป็นรายการสารคดี แต่ก็สามารถนำองค์ประกอบหรือรูปแบบต่างๆของรายการสารคดีอื่นมาประกอบกันเข้าเป็น หนึ่งรายการได้ กล่าวคือรายการสารคดีหนึ่งรายการไม่จำเป็นว่าจะต้องมีเพียงรูปแบบเดียว ดังนั้น หากต้องการให้รายการสารคดีนั้นน่าสนใจควรได้มีการผสมผสานองค์ประกอบหรือรูปแบบรายการให้เหมาะสมและสนองต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

รายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย ถึงแม้จะหลีกเลี่ยงการนำเสนอสาระความรู้ด้วยรูปแบบของรายการสารคดีไม่ได้ แต่สามารถนำองค์ประกอบของรายการสารคดีหรือรายการวิทยุโทรทัศน์ประเภทอื่นมาผสมผสานได้ ทั้งนี้เพื่อให้รายการที่นำเสนอ นั้นเข้าถึงประชาชน สื่อสารให้ประชาชนรับทราบข้อมูลกฎหมายมากที่สุด ประกอบกับการติดตามชมต่อไป เพื่อผลดีแก่ตัวผู้รับชมเองและอาจสืบเนื่องต่อสังคมได้

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นต้นมา รายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายทางวิทยุโทรทัศน์ได้มีการให้ความสำคัญแก่รูปแบบการนำเสนอรายการ โดยในพ.ศ. ๒๕๓๗ ได้มีการพัฒนาการนำเสนอความรู้เรื่องกฎหมายทางโทรทัศน์ด้วยความบันเทิงคือนำเสนอออกมาด้วย

รูปแบบของ “ละคร” ดังเช่นละครกฎหมายเรื่อง “คดีแดง” และต่อมาในพ.ศ. ๒๕๓๘ ได้มีละครกฎหมายเรื่อง “คดีहरษา” ซึ่งทั้ง ๒ เรื่องนั้นผลิตรายการโดยบริษัทกันตนา กรู๊ป จำกัด การนำเสนอของละครทั้ง ๒ เรื่องนั้นมีรูปแบบของละครความยาว ๖๐ นาที และเป็นละครที่สมจริง

จากสภาพสังคมไทยปัจจุบันที่คนในสังคมเมืองต้องพบกับความเครียดจากการดำเนินชีวิตมากขึ้น จึงต้องการแสวงหาความบันเทิง มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการได้รับความรู้ด้านกฎหมายก็เป็นเรื่องจำเป็นเช่นกัน เช่นเดียวกับคนในสังคมต่างจังหวัด พวกเขาที่ต้องการได้รับความรู้เรื่องกฎหมาย หากแต่พื้นฐานในการเข้าใจอาจแตกต่างกันเนื่องเพราะสังคมที่แตกต่างกัน นั่นคือเรื่องความแตกต่างในการเข้าใจและรับรู้ แต่คนไทยทุกคนมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ รักความบันเทิง ชอบความตลก และคารมที่คมคาย สิ่งเหล่านี้คือรากฐานของคนไทย และคือภูมิปัญญาของคนไทย ที่สามารถคิดและถ่ายทอดออกมาได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้น “อารมณ์ขัน” จึงเป็นสิ่งที่คนไทยมีและปรารถนาตลอดเวลา

การให้ความรู้แก่ประชาชนคนไทย จึงมีความเหมาะสมที่จะใช้ความบันเทิงเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะการใช้ “ละคร” เป็นรูปแบบในการถ่ายทอดสาระ หรือสื่อสารเรื่องที่ซับซ้อน ให้สามารถเข้าใจได้โดยง่ายและไม่น่าเบื่อ

นอกจากรายการที่ให้ความรู้เรื่องกฎหมายที่ใช้ละครเป็นรูปแบบในการนำเสนอดังที่ เคยกระทำมาแล้ว แต่ละครนั้นเป็นละครสมจริง ยังมีรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์อื่นๆ ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายเช่นเดียวกัน แต่นำเสนอด้วยรูปแบบที่ต่างกัน ทั้งที่เป็นรายการสารคดีที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายเพียงอย่างเดียว หรือแม้กระทั่งเป็นรายการสารคดี แต่ใช้องค์ประกอบอื่นของรายการสารคดีมาผสมผสานรายการ นั่นคือ ใช้การจำลองเหตุการณ์ หรือการนำเสนอด้วยรูปแบบของ “ละคร” (Dramatization) หากแต่การจำลองเหตุการณ์ที่มีรูปแบบของ “ละคร” นั้นแตกต่างจากรายการกฎหมายรายการอื่นตรงที่ เป็น “ละครเบาสมอง” (Situation Comedy)

เมื่อกล่าวถึงละครเบาสมองที่นำเสนอเรื่องราวสาระกฎหมายแล้วมีรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์รายการหนึ่ง คือรายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” รายการนี้มีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ด้านกฎหมายแต่มีรูปแบบการนำเสนอด้วย “ละคร” (Dramatization) ซึ่งเป็น

“ละครเบาสมอง” (Situation Comedy) หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการนำรูปแบบ “ละคร” มาเป็นตัวนำเสนอเนื้อหา (Presentation) เพื่อให้ประชาชนได้เปลี่ยนทัศนคติว่ารายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายเป็นรายการที่ไม่น่าเบื่อ กฎหมายเป็นเรื่องที่เข้าใจได้โดยง่ายและทำให้อยากติดตามชมสาระความรู้ในรายการ

รายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันจันทร์ที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๓๗ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ เวลา ๑๑.๕๕-๑๒.๐๐ น.

วัตถุประสงค์ของรายการคือ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้และทำความเข้าใจกฎหมายบ้านเมืองและกฎหมายทั่วไป อีกทั้งเป็นสื่อกลางสำหรับผู้ที่ปัญหาหรือต้องการความช่วยเหลือหรือคำปรึกษาในเรื่องของคดีความต่างๆ (ผู้ชมที่มีปัญหาทางกฎหมาย ปรึกษาได้ที่ ศูนย์กฎหมายเพื่อประชาชน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

รูปแบบรายการ เป็นสารคดีที่นำเสนอด้วยรูปแบบของละคร ความยาว ๕ นาที เสนอเนื้อหาวันละ ๑ ประเด็น โดยการนำเสนอเรื่องราวจะดำเนินจากพิธีกร กล่าวนำเข้าสู่เรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้น โดยแต่ละเรื่องราวที่นำเสนอจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทั้งสิ้น โดยจะมีการสร้างเรื่องสมมติขึ้นเป็นเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ในรูปแบบของละครเบาสมองเพื่อความเข้าใจง่ายและชวนให้กลุ่มเป้าหมายติดตามอย่างต่อเนื่อง เนื้อหาของรายการจะแบ่งเป็นช่วงๆ ดังนี้คือ ช่วงเปิดรายการ ช่วงเนื้อหา และช่วงสรุป

จากการสำรวจการรายงานข่าวของสื่อมวลชน พบว่า มีการเขียนวิเคราะห์ถึงรายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ที่สะท้อนให้เห็นถึงการนำเสนอของรายการสารคดีที่ให้ความรู้เรื่องกฎหมายแต่ใช้ละครเบาสมองในการผสมผสานนำเสนอ (รายละเอียดในภาคผนวก)

คอลัมน์ ขอบ ๕ ดาวบันเทิง หนังสือพิมพ์ สยามกีฬา ๑๓ กันยายน ๒๕๓๕

“รู้กฎหมายได้ประโยชน์” เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายโดยทั่วไป แต่การนำเสนอที่นำละครเข้ามาประกอบในรายการทำให้รายการมีจุดเด่น

การนำละครเข้ามาช่วยเสริมให้เข้าใจในเรื่องของกฎหมายมากยิ่งขึ้นทำให้ดูรายการนี้ด้วยความสนุก เพลิดเพลินและได้อารมณ์ขันด้วย

การนำเสนอรายการที่มีสาระเต็มๆ “ผู้ชม” อาจจะไม่ค่อยอยากรับฟังเท่าไรนัก แต่หากเข้าใจและรู้จักสอดแทรกความบันเทิงการแสดงเข้าไป จะทำให้รายการน่าสนใจเช่นนี้ รายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ เป็นอีกรายการหนึ่งที่ผู้เขียนรู้สึกชื่นชอบเป็นพิเศษในการนำเสนอมาก เพราะจะต้องหยุดดูทุกครั้งพร้อมได้ทราบกฎหมายไปในตัว ผู้ชมก็มักจะชอบเช่นกัน”

การนำเสนอสาระกฎหมายด้วยรูปแบบของ “ละคร” (Dramatization) ที่เป็นละครเบาสมอง (Situation Comedy) จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ผลิตรายการทางวิทยุโทรทัศน์ที่ต้องการให้ความรู้เรื่องกฎหมายและเป็นสิ่งแปลกใหม่ของผู้ชมที่จะได้ชมรายการกฎหมายที่ได้ทั้งความรู้และความสนุกสนาน

การนำเสนอด้วยละครเบาสมองนั้นในความเป็นจริงสามารถเข้าถึงผู้ชมได้โดยง่าย เพราะคนไทยชอบความสนุกสนาน เบาสมอง เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงคาดหมายว่าหากได้มีการนำสาระความรู้ผนวกกับความบันเทิงในรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์แล้ว คงจะเป็นประโยชน์กับผู้ชม

จึงเป็นที่น่าศึกษาว่า รายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายนั้นมีบทบาทในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ให้ความรู้อย่างไร และประโยชน์ที่ได้รับจากรายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่มีต่อประชาชนนั้น เป็นอย่างไร ทั้งนี้รายการที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายนั้นจะเป็นรายการสารคดีที่นำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization) ที่เป็นละครเบาสมอง (Situation Comedy) และด้วยวิธีการนำเสนอด้วยรูปแบบละครนี้ทำให้ผู้ชมได้รับสารอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด การนำเสนอด้วยรูปแบบนี้เหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับการผลิตและการปรับปรุงรายการเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด โดยในการวิจัยนี้จะทำการศึกษาจากรายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อทราบถึงการทำหน้าที่และบทบาทของรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย
๒. เพื่อทราบประ โยชน์ที่ได้รับจากรายการ สารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่มีต่อประชาชน

ปัญหาคำถามวิจัย

๑. การนำรูปแบบสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นการนำเสนอด้วยละครมาใช้เพื่อเสนอความรู้ด้านกฎหมายมีประสิทธิภาพเพียงใด
๒. รายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายนั้นเกิดผลต่อประชาชนอย่างไร

เหตุผลของผู้วิจัยที่ต้องการศึกษา

ผู้วิจัยในฐานะของผู้ผลิตรายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ซึ่งเป็นรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย อยากศึกษาว่ารายการที่ผลิตออกสู่สาธารณชนนั้น ได้กระทำตามบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนเพียงใด และเมื่อรายการนั้น ได้ออกอากาศไปแล้วมีผลต่อประชาชนมากน้อยเพียงหรืออย่างไร ซึ่งหากผู้ควบคุมการผลิตรายการได้รับทราบถึงประเด็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะได้นำมาวางแผนพัฒนาปรับปรุงรายการให้ดียิ่งขึ้นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีประสบการณ์กับกระบวนการผลิตรายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ทั้งในส่วนของการเขียนบท กำกับภาพและกำกับการแสดง , ประสานงาน, ตัดต่อ ตลอดจนควบคุมการผลิต และประการสำคัญ ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถเจาะลึกถึงแหล่งข้อมูลที่สำคัญได้ อาทิ ส่วนของทีมงานฝ่ายผลิตรายการ และ ส่วนของการวิเคราะห์ซึ่งจะต้องใช้การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลสำคัญจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(Key Informant) เช่นบุคคลผู้ที่ชมรายการนี้แล้วนำไปใช้ในชีวิตจริง จึงทำให้ข้อมูลบุคคลที่ได้รับมีความสมเหตุสมผล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับจากรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมาย” นี้จะทำการศึกษาวิจัยจากรายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” ของบริษัท เบนสไลน์ โปรดักชั่น จำกัด ซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ ทุกวัน จันทร์-ศุกร์ เวลา ๑๑.๕๕ - ๑๒.๐๐ น. โดยจะศึกษาในช่วง ๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ - ๓๑ มกราคม ๒๕๔๐ รวมทั้งหมด ๖๒ ตอน และศึกษาวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ชมรายการจำนวน ๑๐๐ คน จาก ๔ เขตในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นผลการวิจัยนี้จึงเป็นเพียงผลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถสรุปรวมผลของกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศได้

ข้อตกลงเบื้องต้น

รายการ “รู้กฎหมายได้ประโยชน์” เป็นรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชน โดยเป็นรายการสารคดีที่นำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization) ที่เป็นละครเบาสมอง (Situation Comedy) ดังนั้นรายการนี้จึงมีทั้งสาระความรู้, ความบันเทิง และมีประโยชน์ต่อประชาชน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อสันนิษฐานของการวิจัย

รายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายจากกรณีศึกษา ได้กระทำหน้าที่และบทบาทในการให้ความรู้และความบันเทิง และเนื่องจากมีการนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization) ที่เป็นละครเบาสมอง (Situation Comedy) จึงก่อให้เกิดผลทั้งในด้านที่เป็นประโยชน์และโทษ

ผลในด้านประโยชน์ คือ

๑. ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจสาระกฎหมายได้โดยง่าย
๒. เกิดทัศนคติที่ดีต่อรายการกฎหมายว่าไม่ใช่เรื่องน่าเบื่อหรือวิชาการจนเกินไป
๓. ทำให้เกิดการติดตามชมรายการซึ่งจะทำให้ได้รับความรู้กฎหมายมากขึ้น
๔. ได้ทั้งความรู้และความบันเทิง

ผลในด้านโทษ คือ

๑. ทำให้เกิดทัศนคติที่ว่า กฎหมายเป็นเรื่องง่าย ไม่ซับซ้อนหรือไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ขาดความเลื่อมใสในตัวบทกฎหมาย
๒. นำไปใช้เพื่อเอาเปรียบผู้ไม่รู้กฎหมาย หรือผู้ที่ไม่รู้เท่าทัน
๓. ทำให้ผู้ชมเกิดการด่วนสรุป โดยคิดว่ากรณีที่เกิดขึ้นกับตนคงจะเหมือนในละครที่นำเสนอ ผิดถูกตามที่เฉลยในรายการ แต่ในความเป็นจริงการตัดสินความผิดหรือถูกตามกฎหมายของแต่ละกรณีจะมีความต่างกัน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

นิยามศัพท์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารคดี (Documentary)

ในภาษาอังกฤษตามพจนานุกรม Oxford English Dictionary(OED)

ปี ค.ศ. ๑๙๘๕ บัญญัติไว้ว่า “ความจริงตามข้อมูลความเหมือนสภาพความเป็นจริง โดยที่เนื้อหาดังกล่าวตั้งอยู่บนเหตุการณ์หรือสถานการณ์จริงและมีวัตถุประสงค์หลักในการสอนหรือการบันทึก”

นอกจากนี้ตามรากศัพท์ภาษาลาติน มีความหมายว่า ความสามารถในการสั่งสอนหรือ ความสามารถในการให้ความรู้ที่จะกระตุ้นความจำและสัมพันธภาพของการกระตุ้นนั้นๆต่อความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อหรือการได้รับความสุขจากการเรียนรู้

การนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization)

หมายถึง การนำหลักของการละคร เช่น การเลียนแบบและการสวมบท (Memic and Impersonation) การแสดง (Acting) มาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอเรื่องราวหนึ่งๆ จุดสำคัญของการนำเสนอโดยรูปแบบการแสดงละคร คือการที่ผู้แสดงนั้นเป็นผู้สวมบทใดบทหนึ่งที่ไม่ใช่ตัวเอง และ การแสดงนั้นๆ เป็นเหตุการณ์สมมติ มิได้เกิดขึ้นจริงระหว่างการแสดง การนำเสนอโดยรูปแบบละครนั้นจะมีองค์ประกอบอื่นๆของการแสดง เช่น การเขียนบท (Dramatic Text) การจัดฉากและจัดแสง (Scenery and Lighting) หรือการใช้เครื่องแต่งกาย (Costume) หรือไม่มีก็ได้ โดยปกติการนำเสนอโดยรูปแบบละครจะครอบคลุมถึง การนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบันในลักษณะละคร (Reenactment)

รายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์

รายการทางวิทยุโทรทัศน์ที่มีเนื้อหารายการเป็นความรู้ด้านกฎหมาย เป็นรายการสารคดีที่มีลักษณะการนำเสนอด้วยรูปแบบของละคร ซึ่งละครที่นำเสนอเป็นลักษณะของละครเบาสวมอง ดังนั้นรายการนี้จึงเป็นรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่นำเสนอด้วยรูปแบบของละคร (Dramatization) และละครที่นำเสนอเป็นลักษณะของละครเบาสวมอง (Situation Comedy) นอกจากนั้นในขณะนี้ได้มีการกล่าวถึงรายการสารคดีประเภทหนึ่งคือ Docudrama โดยความหมายของคำนี้คือ การนำเรื่องราวความจริงที่เกิดขึ้นในอดีตมานำเสนอด้วยรูปแบบของการจำลองเหตุการณ์ให้เหมือนสภาพความเป็นจริงนั้น ซึ่งในกรณีของรายการรู้กฎหมายได้ประโยชน์ มิได้จัดอยู่ในประเภท Docudrama เนื่องจากไม่ได้นำเรื่องราวความจริงที่เกิดขึ้นในอดีตมานำเสนอ หากแต่นำสาระกฎหมายมาเสนอโดยใช้รูปแบบของละครในการนำเสนอเนื้อหา

ละครเบาสมอง (Situation Comedy)

หมายถึง ละครที่เกิดจากการสร้างความตลกขบขันจากสถานการณ์ต่างๆ โดยมีการผูกเรื่องสร้างเหตุการณ์ให้เกิดปมขึ้นมีการดำเนินเรื่องที่รวดเร็ว จบเป็นตอนๆ มีนักแสดงสำคัญเป็นหลักเพียงชุดเดียว ไม่ใช่ฉากและ อุปกรณ์ประกอบฉากมากนัก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

หมายถึงบุคคลผู้มีข้อมูลที่ดี ลึกซึ้ง กว้างขวางเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัยที่กำลังศึกษาค้นคว้า ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นจะเป็นบุคคลบางคนเท่านั้น เป็นการเฉพาะเจาะจงตัวผู้ตอบ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีข้อมูลที่ทันสมัยหรือทันต่อเหตุการณ์ เป็นผู้ที่ชอบแสดงความคิดเห็น เป็นคนละเอียดอ่อนในเรื่องที่ผู้วิจัยจะศึกษา ก็จะต้องเป็นผู้ที่รู้ข้อมูลจริง หรือมีประสบการณ์ในเรื่องที่กำลังจะให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผลการวิจัยนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเป็นผู้นำเสนอความรู้และความบันเทิง โดยเฉพาะการให้ความรู้เรื่องกฎหมาย
๒. ตระหนักถึงผลที่ได้รับจากรายการสารคดีทางวิทยุโทรทัศน์ที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่มีต่อประชาชน
๓. เพื่อเป็นแนวทางหรือแนวคิดแก่ผู้ผลิตรายการที่สนใจจะผลิตรายการสารคดีที่ให้ความรู้ด้านกฎหมายและด้านอื่นๆ เพื่อให้สามารถให้ความรู้และเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด